

KIRJA-ARVIO: TIEYOYHTEISKUNTASATUA TULKITSEMASSA

Tuuva-Hongisto, Sari 2007: Tilattuja tarinoita. Etnografinen tutkimus pohjois-karjalaisesta tietoyhteiskunnasta. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 47. Joensuu: Joensuun yliopisto. 192 sivua.

Riikka Turtiainen

Kirjoitin pohjoiskarjalaiseen tietoyhteiskuntakehitykseen perehtyneen tutkimusryhmän julkaisuja ruotineessa kirja-arviossani, että ”Teknologiapolitiikan muutosta kuvaava *Hei ihmistä varten!* ja [Johanna] Uotisen monipuoliset väitöskirja-artikkelit osoittavat, että samoja tutkimusaineistoja on mahdollista käyttää monella eri tavalla.” (Turtiainen 2006.) Nyt pitelen jälleen käsissäni ainakin osittain samojen projektien puitteissa syntynyttä teosta, Sari Tuuva-Hongiston artikkeliväitöskirjaa *Tilattuja tarinoita*. Väkisinkin mieleeni nousee kysymys: Mitä uutta aiheesta voi vielä sanoa?

LÄHTÖKOHTIA

Pohjoiskarjalaista tietoyhteiskuntakehittämistä laajasti vuodesta 1998 seurannut Sari Tuuva-Hongisto keskittyy tutkimuksessaan työttömille suunnattuun ja tietotekniikan käyttötaitojen opetteluun perustuneeseen ”Oppiva Ylä-Karjala” -hankkeeseen. Lisäksi hän on seurannut naisille suunniteltua tietotekniikkakurssi ”Kanttia” (Kansalainen, sukupuoli ja tietoyhteiskunta). Laajan haastatteluaineiston ohella tutkimusmateriaalia ovat olleet erilaiset asiakirjat, esitteet, hankemateriaalit, strategiat ja julkinen keskustelu. Tuuva-Hongiston tutkimusote perustuu pitkäkestoiseen aineistonkeruuseen – itse hän käyttää siitä nimitystä *teknologian etnografinen kulttuurintutkimus*.

Tuuva-Hongisto tarkastelee pohjoiskarjalaisia tietoyhteiskuntahankkeita ja tietoyhteiskunnan kehittämistä erilaisten artikulaatioiden kautta. Nämä artikulaatiot, eli tietyn tarkastelunäkökulman tuottavat käsitteyhdistelmät, ovat tietotekniikka ja *arki*, tietotekniikka ja *sukupuoli* sekä tietoyhteiskunta ja *paikallisuus*. Hän määrittelee arjen

tässä yhteydessä osuvasti ”tietotekniikan omaksumisen loppupisteeksi, johon tietotekniikka asettuu ja vakiintuu” (s. 65). Sukupuolen Tuuva-Hongisto mieltää jatkuvien neuvottelujen alaiseksi sosiaalisesti kategoriaksi, ja hän on näin ollen kiinnostunut teknologian sukupuolittuneiden tulkintojen syistä. Tutkija näkee, että paikallisuus muodosti vuosituhannen lopulla vastakertomuksen kyberpuheen tuottamalle Internet-paikattomuuden ihanteelle.

OSATUTKIMUKSISTA MUODOSTUVA KOKONAISUUS

Avaan väitöskirjan erittäin kiinnostuneena kahdesta perin henkilökohtaisesta syystä. Ensinnäkin minua kiinnosti artikkeliväitöskirjan muoto ja toteutus. Malli ei ole tois-
 taiseksi ollut kovin yleinen humanistisella tieteenalalla, vaikka ohjeistuksia on juuri täsmennetty minunkin kotiyliopistoni humanistisessa tiedekunnassa. Joka tapauksessa on ilahduttavaa tutustua ”esimerkkiteokseen” ja tarkastella, miten kirjoittaja on ratkaissut muun muassa tutkimuksen rakennetta ja teoriaosuuden jäsentelyä koskevia ongelmia.

Mielestäni on perusteltua päätyä artikkeliväitöskirjaan erityisesti silloin, kun tutkimuskohteena on jatkuvassa muutoksessa oleva ilmiö. Jokainen artikkeli on tällöin oma osatutkimuksensa, mikä mahdollistaa ilmiön eri vaiheiden esiin tuomisen. Sari Tuuva-Hongiston kohdalla tutkittava ilmiö, tietoyhteiskunta, on hänen omien sanojensa mukaan sijoittunut tutkimusprosessin aikana ”nykyhetkeen ja tulevaan” (s. 16). Se on muotoutunut ja kehittynyt samanaikaisesti tutkimuksen kanssa. Ilmiötä on artikkeleissa tarkasteltu reaaliaikaisesti sen sijaan, että sitä olisi katsottu nykyhetkestä taaksepäin.

Artikkeliväitöskirja mahdollistaa myös jälkikäteen tapahtuvan ilmiön eri vaiheiden analysoinnin ja saattamisen osaksi laajempaa yhteyttä. Autenttisten artikkelien kautta ilmiö tulee kuvatuksi ikään kuin todellisessa, alkuperäisessä kontekstissaan, mutta tutkija voi jälkiviisaana tuoda esille myös asioita, jotka ovat vaikuttaneet siihen, että tutkimus ja sen kohde ovat kehittyneet tiettyyn suuntaan. Tuuva-Hongisto on kuvannut tällä tavoin esimerkiksi sitä, miksi tiettyinä ajanjaksona oli niin paikallista kuin kansallistakin tilausta ”Oppiva Ylä-Karjala” -hankkeen kaltaisille Suomen tietoyhteiskuntavisiota tukeneille syrjäseutujen koulutautumisprojekteille. Hän päätyy kuvaamaan myös sitä, miten innostus laantui 2000-luvulle tultaessa. Itse luin mielenkiinnolla myös Tuuva-Hongiston tutkimuskysymysten muokkautumisesta useiden projektien ja pitkään jatkuneen aineistonkeruun myötä. Olisin mielelläni tutustunut tutkimusprosessin vaiheisiin vieläkin yksityiskohtaisemmin.

Teoksen artikkeliosuus koostuu viidestä vuosina 2000–2004 julkaistusta artikkelista. Ensimmäisessä artikkelissa tuuva-Hongisto seuraa neljän keski-ikäisen hankkeisiin osallistuneen naisen tietotekniikkasuhteen muodostumista. Hän kuvaa hyvin konkreettisesti, miten haastattelujen luonne muuttui uusien haastattelukierrosten aikana ja miten tietotekniikka todella nivoutui, myös puheen tasolla, osaksi haastateltavien arkea. Kiinnostava huomio on haastateltavien tarinankertojaposition

vaihtuminen tilanteen mukaan. Toisen artikkelin ”Sinuja koneen kanssa – tulkintoja tietotekniikasta” (2000) kohdalla on aistittavissa, että kyseessä on kronologisessa järjestyksessä ensimmäinen väitöskirja-artikkeli. Mielestäni tämä kahteen haastatteluun keskittyvä artikkeli on väitöskirjakokonaisuudessa taustoittavassa roolissa avatessaan paikallisten tietotekniikkahankkeiden lähtökohtia.

Artikkeli ”Interpretations of information society in North Karelia” (2003) toistaa ensimmäisen artikkelin teemoja samoine haastateltavineen ja englanniksi käännettyine lainauksineen. Uutta näkökulmaa edustaa hankkeiden tarkasteleminen teknologian sukupuolittumista tuottavina mekanismeina. Seuraava, vuonna 2001 julkaistu artikkeli, keskittyy puolestaan keskusteluryhmiä, tapahtumakalentereita ja kuntien päätöksentekoinformaatiota sisältäneen kansalaisverkon toimintaan. Kansalaisverkon alkuperäisenä tarkoituksena oli vahvistaa alueellista yhteenkuuluvuutta ja luoda uutta paikallisuutta Suomen ”verkottuneimmalle syrjäseudulle”. Pohjois-Karjala olikin hankkeen menestymisen myötä vuosituhannen lopun edelläkävijä Suomessa. Tutkimuksensa teoriaosuudessa Sari Tuuva-Hongisto toteaa kansalaisverkon kuitenkin hiipuneen vuoteen 2004 mennessä – samalla, kun tietoyhteiskunnan kehitys muuttui laajemminkin. ”Negotiated stories of the information society” (2004) lunastaa tuoreimpana ja analyttisimpänä paikkansa teoksen päättävänä artikkelina. Artikkelissa toistuvat jälleen osittain samat haastattelulainaukset, mutta havainnollistavan lisän tuovat alkuperäiset kenttämuistiinpanokatkkelmat.

Jokaisessa artikkelissa esitellään ”Oppiva Ylä-Karjala” -hankkeen vaiheita. Ymmärrän asian välttämättömyyden yksittäisten artikkelien kohdalla, mutta yhtenäisen lukukokemuksen kannalta tämänkaltainen toisto on melko turhauttavaa. Sympatisoin kuitenkin kirjoittajaa, sillä joudun varmasti ratkaisemaan vastaavanlaisia asioita oman tutkimukseni kohdalla ennemmin tai myöhemmin.

TILATUT TARINAT METODOLOGISESTI LÄHESTYTTYINÄ

Metodologisesti perusteellisimmin Sari Tuuva-Hongisto on käsitellyt *tilatun tarinon* nimeämäänsä lähestymistapaa. Oikeutetusti teoksen otsikkotasolle nostettujen tilattujen tarinoiden rooli on tutkimuksen teeman kannalta monella tapaa keskeinen. ”Tilatut tarinat artikuloi yhteen metodologisia lähtökohtia sekä työn kontekstuaalisen luonteen.” (s. 19.) Tuuva-Hongiston mukaan sillä, että tutkimusta varten kootut tarinat tietoyhteiskunnasta tuotettiin osana tietoyhteiskunnan kehityshankkeita, on ollut vaikutuksensa. Haastateltavat olivat hankkeisiin osaa ottaneita henkilöitä, joilla ei pääsääntöisesti ollut käsitystä omasta tietotekniikkasuhteestaan ennen tutkimukseen osallistumista. Haastateltavat kertoivat asioita olettamiensa odotusten mukaisesti, suhteutettuna vallitsevaan tietoyhteiskuntakeskusteluun. Hankkeet tavoitteineen määräsivät myös suuntaa-antavasti siitä, millaisia tulkintoja kertomuksista tehtiin. Tuuva-Hongisto puhuu erilaisista tarinoiden tilauksista, joita tehtiin tutkimusten ja tutkimushankkeiden lisäksi niin median taholta kuin kansallisen tietoyhteiskuntaidentiteetin rakennustarpeiksi. Tilattujen tarinoiden näkökulman nostaminen tutkimuksen

keskiöön on omaperäinen ja onnistunut ratkaisu, jolla tutkija tekee samanaikaisesti näkyväksi omien menetelmiensä arvioimisen ja koko tutkimusaiheen luonteenomaisuuden. Tämänkaltainen metodologinen reflektio on mielestäni ajatuksia herättävää ja rohkeaa. Tuuva-Hongiston esittämässä aineistonsa syntyä koskevassa lähdekritiikissä olisi omaksuttavaa kulttuurien tutkimukselle laajemminkin.

Toisen erityisen lukumotivaationi taustalla on se, että olen itse mukana ”Internetin kulttuurinen omaksuminen” -projektissa, jossa tarkastellaan Internetin vakiintumista osaksi suomalaista arkea. Luonnollisesti Internetin käytön yleistymisen ja tietoyhteiskunnan kehityksen kohdalla puhutaan pitkälti samasta ajanjaksosta. Lisäksi yhteisiä teemoja ovat teknologian saattaminen osaksi arkea, käyttökokemusten merkitysten paikantaminen ja puheen tapojen tulkitseminen. Molemmissa tutkimuskohteissa limittyvät diskursiivinen, organisatorinen ja henkilökohtainen taso. Yhteistä on niin ikään teknologian kulttuurisen tutkimuksen suuntaus, jossa teknologiaa lähestytään sosiaalisena ja kulttuurisena konstruktiona. Tuuva-Hongisto korostaa tulkitsevansa teknologiaa kulttuurisena tekstinä. Hän keskittyy tutkimusaineistonsa tulkittamisessa kehittämisen ja käytön prosesseihin. Tuuva-Hongiston aineisto on lehtiartikkeleinen ja asiantuntijahaastatteluineen vastaavanlainen kuin Internet-projektin aineisto – eli tämäkin on tutkimushankkeita yhdistävä tekijä.

PÄÄTEPISTEITÄ

Sari Tuuva-Hongiston tutkimukselliset lähtökohdat ovat osittain samoja kuin samaan tutkimusryhmään kuuluneella, pari vuotta aikaisemmin väitelleellä Johanna Uotisella (2005). Siitä huolimatta tietoyhteiskuntakehittämisestä kansallisena projektina ja suurena diskurssina löytyy ammennettavaa tuoreiden näkökulmien muodossa. Vuosituhannen vaihteeseen ajoittunut voimakkain ”tietoyhteiskuntahype” on tullut tiensä päähän, mutta tietoyhteiskunta suomalaisuuden julkisena representaationa pysyttelee osana yhteiskuntamme tietoteknistymisen vaiheita.

Tutkimusta lukiessa minusta tuntui siltä, kuin olisin tuntenut osan haastateltavista jo ennestään. Oletin lukeneeni heidän taustoistaan Uotisen väitöskirjan yhteydessä, mutta todellisuudessa olin aikaisemmin tutustunut luultavasti vain Sirpaan, joka ”Kantti”-projektin kannustamana hakeutui kolmivuotiseen datanomikoulutukseen. Tämä lienee osoitus siitä, että tutkimukseen valikoituneet haastateltavat edustavat onnistuneesti tietynlaisia tietotekniikan omaksujia. Taidokkaiden kuvausten ansiosta henkilöihin pystyy samastumaan tai, kuten omalla kohdallani, löytämään lähipiiristään vastaavanlaisia tietotekniikan käyttäjiä. Informantti-Oili tuli teoksen sivuja käännelessä enemmän kuin tutuksi, sillä hän esiintyi jokaisessa väitöskirja-artikkelissa. Oilin nouseminen *Tilattujen tarinoiden* päähenkilöksi sai minut pohtimaan näkökulman painottuneisuutta. Tuuva-Hongiston väitöskirja antoi ajateltavaa myös Internet-projektin toteuttamiseen. Tässäkin yhteydessä olisi paikallaan päästää kuuluville niin sanotun tavallisen verkonkäyttäjän ääni.

KIRJALLISUUS

- TURTIAINEN, RIIKKA 2006: Teknologisoitunutta arkea merkityksellistämässä. – *Elore* 13(2) [online]. <http://www.elore.fi/arkisto/2_06/tur2_06.pdf> [12.1.2008.]
- TUUVA-HONGISTO, SARI & TALSI, NOORA & UOTINEN, JOHANNA 2006: *Hei ihmistä varten! Teknologiapolitiikka, kansalaislähtöisyys ja arki*. Kultaneito 6. Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura.
- UOTINEN, JOHANNA 2005: *Merkillinen kone: informaatioteknologia, kokemus ja kerronta*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 40. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Filosofian maisteri Riikka Turtiainen toimii digitaalisen kulttuurin assistenttina Turun yliopiston kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksessa Porin yliopistokeskuksessa.